

HASAN
BÜLENT
KAHRAMAN

Bir roman kahramanı: ORHAN VELİ

Yazar Haluk Oral'ın da belirttiği gibi bu klasik bir biyografi yazımı değil *Bir Roman Kahramanı: Orhan Veli*. Daha ötede bir deneme. Oral, elindeki belgeleri kullanarak, diğer kaynaklara da başvurarak, Orhan Veli'nin yaşamında bilinen, kabul edilmiş özelliklerini, karanlık yanlarına ışık tutarak aydınlatmaya çalışmış. Bunu bihakkın başarmış da

25 yıl kadar önceydi. O zamanlar Kültür Bakanlığı'nda danışmandım. Etrafındakilerin "Salim Amca" dedikleri Salim Şengil bir vesileyle ziyaretime gelmişti. Havadan sudan konuşurken

Orhan Veli'yle yakınlığını bildiğimden kendisine "Ondan bahsedilirken hep garip bir tutum takınılır, sanki esrareniz veya konuşulmaması gereken bir şeyden bahsedilmiş gibi bir hava içinde söz açılır, neden bu?" diye sormuştum. "Öyledir" diye başladı, tam anlatacakken odamın kapısı açılmış, Bakan Sağlar içeri girmiş, söz uçup gitmiş, bir daha da ucunu yakalayamamıştık. O gün bu gündür o sorduğum sorunun yanıtı içimde, aklımdadır. Kimseyle konuşma olanığını da bulamamışım.

Bu soru benim bir dönem *Garip* şiiriyle çok yakından ilgilendiğim sırada doğmuştu. Gerçekten de orta okul yıllarında, 1960'ların sonu-1970'lerin başında bu şiiri, onu destekleyen ve hatta biçimlendiren Nurullah Ataç'ı (ideolojik farklılıklarımıza karşın, nedenlerini sonradan çok anlattığım üzere) çok sevmiş, çok okumuştum. O kadar ki, o zamanlar *Varlık Yayınları*'nin yayınladığı *Bütün Şiirleri* içinde yer alan tüm şiirlerini ezberlemiştim. Basit, kolay, yalın şiirlerini yerli yersiz okurdum. (Tabii, diğer bir dizi şaire daha bu şekilde bağlıydım ve başlarında Nazım Hikmet gelirdi. Ondan da ilk kez çok, daha önceki yıllarda, *Şeyh Bedrettin Destanı*'nin "hep birlikte..." diye başlayan bölümü okuyup adeta çarpılmışım. Ardından zor şer (yasak değildi ama hâlâ yasak muamelesi görüyordu şiirleri) 1930 öncesi şiirlerini okumuş ve büyülenmişim.) Evde de özellikle annem için Orhan Veli 'hoş' bir tipti. Onun bilhassa *İstanbul Türküsü* isimli şiirini çok sever, okur ve oradan kendince bir Orhan Veli portresi çıkarırdı. Derken Murathan Mungan'ın *Bir Garip Orhan Veli*'sini Müşfik Kenter'den izleyince Orhan Veli, büsbütün kısa ömründe çok şey yaşamış, havai, hercai, bohem, nüktedan, muzip ama kederli, içli, çok duygulu bir insan kimliğine bürünmüştü bende.

Sonradan bu izlenimim kayboldu. İnsan şairleri, sanatçıları, hatta tarihsel şahsiyetleri hangi yaştaysa galiba o yaşta şekillendiriyor kafasında. Ben de yaşam ilerledikçe ve şiirinin başka boyutlarıyla uğraşmaya başladığımda zihnimdeki Orhan Veli imgesi değişti. Şu sıralar yeni basımı yapılan *Türk Şiiri, Modernizm, Şiir* başlıklı kitabımda *Garip* şiiriyle ilgili bölümü yazarken, özellikle *Garip*'in önsözüyle uğraşırken hâlâ genç, lise öğ-

Orhan Veli (soldan sağa), Şinasi, Oktay Rifat, Melih Cevdet Anday.

Orhan Veli askerdayken.

rencisi, Tercüme Odası çevirmeni, bohem Orhan Veli'yle değil, Türk şiirini dönüştürmüş, iddialı bir şairle 'hesaplaşmışım'.

Ama eğer kendisi de çok tanınmış ve güçlü bir şair, Murathan Mungan, bir başka şairin, Orhan Veli'nin yaşamını oyunlaştırıyorsa üstünde durulmalıdır. Bu demektir ki, Orhan Veli, artık toplumsal bilince, belleğe girmiş, popüler kültüre intikal etmiştir. Bunu sağlayan şeksiz şüphesiz onun şiirindeki 'mitos'tur: raki şişesinde balık olmak, nasırdan çeken Süleyman Efendi, ciğercinin kedisi, Montör Sabri, İstanbul, Orhan Veli'yi sıradan insanla bütünleştirmiş, onu, ne söylediğimi biliyorum, aradaki farkları da biliyorum, Nasrettin Hoca, İncili Çavuş, Bekri Mustafa gibi bir tipe dönüştürmüştür. Orhan Veli halkın ta kendisi olmuştur.

Bir şair olarak tanınmaktan çok farklı bir konumdur bu. Elbette o konumu çok aşan bir pozisyonudur. Gene halkın çok benimsediği Yahya Kemal gibi, Mehmed Akif gibi şairler böyle bir düzlemde değildir. Çünkü, onlar da halk tarafından kendi bağlamı içinde benimsenmişlerdir. Ortak bilinç ve bellekle kavranmışlardır ama biz-zat geliştirdikleri vurgulara dönüktür bu kavrayış. Belli bir kesimin baş tacı ettiği Nazım Hikmet için aynı şeyleri söylemekse çok zor. O büsbütün farklı bir yerde bulunuyor.

KLASİK BİR BİYOGRAFİ DEĞİL

Şimdi Haluk Oral'ın hazırladığı *Bir Roman Kahramanı: Orhan Veli* kitabını okurken bu meseleye yeniden dönmek olanaksız.

Haluk Oral bir koleksiyoner. *Kitap*, mektup, fotoğraf biriktiriyor. Ben kültür koleksiyoncusu diyorum bu malzemeyi toplayana. Daha önce de *Erol Güneş'in Ke(n)disi* isimli bir *kitap yayınlayıp*, benim de yaklaşık 10 yıl önce, Tel Aviv'de tanıştığım Orhan Veli'nin yakın arkadaşı ve onun *'olmaz ki, böyle de yatılmaz ki'* şiirini yazmasına vesile olan Bella'nın eniştesini bir monografi içinde anlatmıştı. Şimdi Orhan Veli'ye dönüyor. Elindeki belgeleri bir araya getirerek onun yaşam öyküsünü oluşturuyor.

Kendisinin de belirttiği gibi bu klasik bir biyografi yazımı değil. Daha ötede bir deneme. Oral, elindeki belgeleri kullanarak, diğer kaynaklara da başvurarak, Orhan Veli'nin yaşamında bilinen, kabul edilmiş özelliklerini, karanlık

yanlarına ışık tutarak aydınlatmaya çalışmış. Bunu bihakkın başarmış da. Hatta bunlardan biri hayli ilginç: Orhan Veli kendi eliyle yazdığı kısa biyografide "Çok âşık oldum" demişti. Bazı mektupları ele geçirerek, onların izlerini sürerek, şairin çevresindeki kişilerden kişilere giderek bu aşklardan birini, Meziyet Bölükbaşı'yla olanı seçtiyor. Bu tutumunu başka bazı konuları aydınlatırken de sürdürüyor. Bir anlamda Orhan Veli hakkında bilinmeyen bazı hususların açıklandığı, bilinen bazı konularda da gölgelerin silindiği bir çalışma bu.

BÜYÜK BİR EMEĞİN ÜRÜNÜ

Her şeye rağmen çok değerli, ilginç ve bütün bu tür metinler gibi heyecanlı ve zevkli bir çalışma, hayır, bir biyografi değil. Bir tür biyografik-arkeoloji çalışması. Dolayısıyla da Orhan Veli'nin yaşamından bile öte, yaşantısıyla ilgileniyor. Orada da ilgi toplayan ve ağırlık kazanan kısmı doğal olarak aşkları. (Bunların arasında bir tek Nurullah Ataç'la kavga etmesinin yol açan konuyu görmedim. Halbuki, o da bir efsane olarak anlatılır. Ayrıca *kitapta* Sabahattin Eyüboğlu, Ercüment Behzat Lav, Nazım Hikmet, Halim Şefik gibi isimlere bölümler ayrılmasını rağmen Nurullah Ataç'a bir bölüm ayrılmasını da beklerdim.) Orhan Veli şiirinin bilincine, o şiirin yazımına, onu hazırlayan arka plana yönelik ana-

litik bir yanı yok. Onlar ayrı çalışmaların konusu. Ama belli ki, yazınsal yaşamöyküsü çalışmalarının bulunmadığı (oysa Amerikan edebiyatı ve akademik çalışmaları neredeyse bütünüyle bu zeminde oluşur) Türkiye'de anlaşılabilir hâlâ yaşantıları aşan bir 'poetika' geliştiremiyoruz.

Oral'ın meselesi değil bu. Olmadığı gibi bu söylediklerim kitabın içeriğini açıklayan ama onun heyecanını eksiltken hususlar da değil. Tersine, keşke bu çalışmalar, hem de bu özen içinde, daha fazla çok sayıda olsa. (Bu arada belirtiyim, *Yapı Kredi Yayınları* bu *kitapla* birlikte bu sahada başlı başına bir Orhan Veli *Kitaplığı* oluşturdu. Kendilerini kutlamak gerek.) Şimdi iş her şeye rağmen birer 'araştırma dosyası' halindeki bu yapıtları alıp, onun şiiriyle bütünleştirip, yazınsal bir biyografisini yazmak Orhan Veli'nin.

Şimdi başa döneyim. Girişte Salim Amca'ya sorduğum sorunun yanıtını artık biliyorum, kendimce veriyorum o yanıtı. İki husus onu nispeten esrarlı bir kişiye dönüştürmüş. Birisi, aşklarında sınır tanınamaması, bir kısmı yakın arkadaşlarıyla evli kadınlarla ilişki kurması. İkincisiyse ölümü. Yeterince aydınlanmamış şekilde ölen insanların gölgesi daima üstümüzde kalır ki, *Kitap* da buna dikkat çekiyor son bölümünde.

Büyük bir emek ürünü Oral'ın kitabı ve muhakkak ki, Orhan Veli konusunda artık vazgeçilmez bir başvuru kaynağı.

YKY Orhan Veli kitaplığı

- *Beni Bu Güzel Havalarda Mahvetti*-Kendi Sesinden Şiirler
- *Bütün Şiirleri*-Orhan Veli Kanık
- *Çeviri Şiirler*
- *Garip* - Şiir Hakkında Düşünceler ve Melih Cevdet Anday, Oktay Rifat, Orhan Veli'den Seçilmiş Şiirler
- *Garip* (Numaralı Özel Baskı)
- *Hoşgör Köftescisi*
- *La Fontaine'in Masalları*
- *Nasrettin Hoca Hikâyeleri*
- *Sakin Şaşırma-Seçme Şiirler*
- *Sevdaya mı Tutuldum?*
- *Şairin İşi / Yazılar, Konuşmalar*
- *Şevket Rado'ya Mektuplar*
- *Şevket Rado'ya Mektuplar*
- *Yalnız Seni Arıyorum*-Nahit Hanım'a Mektuplar
- *Yalnız Seni Arıyorum*-Nahit Hanım'a Mektuplar (özel baskı)

BİR ROMAN KAHRAMANI: ORHAN VELİ

Haluk Oral
YKY
300 s., 32 TL

Bir Roman Kahramanı
Orhan Veli
HALUK ORAL

YKY